

Posudek oponenta
na diplomovou práci
Jonase Freundorfera

**Erika Mann: Das politische Kabarett im Kontext der damaligen Kabarettbühnen
Deutschlands**

Praha: PedF UK, 2023. 94 s. + 18 s. příloh

Předložená diplomová práce se v německém jazyce zabývá osobností Eriky Mannové (1905–1969), nejstarší dcery Thomase Manna, výrazné představitelky předválečného německého politického kabaretu a neúnavné bojovnice proti hitlerovskému fašismu. Klade si dva hlavní cíle: jednak představit Eriku Mannovou jako člověka a autorku (není již v obecném kulturním povědomí) a vzhledem k nedávným kulturním aktivitám (soubor *Das Thema*) zachytit i její význam, případně vliv v dnešní době. Druhým cílem je analýza činnosti kabaretu *Die Pfeffermühle*, jehož protagonistkou vedle svého bratra Klause Manna, Magnuse Henninga a Theresy Giehsové i byla. Diplomant metodicky vychází ze sekundární literatury (biografie, korespondence), jejíž pomocí dotváří potřebný kontext předválečného německého politického kabaretu a role Eriky Mannové v něm, a ze shrnutí a interpretace jednotlivých kabaretních výstupů z let 1933 až 1937. Významnou inovativní součástí práce je aktualizace celého tématu Eriky Mannové a jejího kabaretu na příkladu česko-německého souboru *Das Thema* v kapitole *Erika Mann heute* (s. 76–86).

V úvodní kapitole se diplomant podrobněji věnuje jednotlivým etapám jak v osobním (dcera a neteř slavného otce a strýce, světoobčanka), tak profesním životě Eriky Mannové (herečka, novinářka, kabaretní umělkyně, válečná korespondentka, správkyňe pozůstalosti a strážkyně odkazu otcova díla).

Výborně pojata je teoretická kapitola (s. 31–38) o žánru kabaretu jako tzv. malého scénického uměleckého projevu (*Kleinkunstabühne*), prostředcích a formách, které využívá, a obecně o jeho poetice. Vychází ze dvou zásadních prací Klause Budzinského o umění kabaretu z roku 1982 (*Pfeffer ins Getriebe. Ein Streifzug durch 100 Jahre Kabarett*) a 1996 (*Metzler Kabarett Lexikon*). Všímá se všech hlavních atributů tehdy v Německu velmi populárního žánru (rozdíl mezi kabaretem a varieté, proměnu role konferenciéra v moderního moderátora, dobové proměny v zastoupení divadelní a hudební části kabaretu apod.) Ve vztahu ke kabaretu Eriky Mannové je důležité i dělení kabaretu na nejvolnější formu uměleckého kabaretu přes literární, politicko-literární, politicko-satirický až k současnému tzv. mediálnímu kabaretu televize a rozhlasu (s. 33–

35). Z celého přehledu vyplývá, jak byl (a dodnes je) kabaret pestrý a jakou roli hrál v předválečném umění.

Dokladem je třetí kapitola práce o vzniku a působení dnes již legendárního kabaretu Die Pfeffermühle, založeného koncem roku 1932 v blízkosti neblaze proslulé pivnice Dvorního pivovaru v Mnichově, kde Hitler roku 1923 zorganizoval pokus o fašistický puč. Diplomant se interpretací jednotlivých vybraných výstupů dvou kabaretních programů v Mnichově a pozdějších tří exilových v Curychu a nezdařeného vystoupení 1937 v USA (jsou součástí přílohy k diplomové práci) pokusil charakterizovat, v čem byla síla takového typu kabaretu. Dochází k přesvědčení, že publikum bylo sice třeba přimět ke smíchu (to je přece hlavní rys skečů), nicméně nikoli k smíchu bezduchému, smích musel obsahovat i podnět k zamyšlení. Směšnost všednosti je výrazem absurdity bytí na pozadí tragického světového dění. V kabaretu, jak ho vnímala a prezentovala Erika Mannová, nezáleží tolik na vypointovaném vtípu, ale záleží na apelu na lidský rozum v konfrontaci s absurditou doby (s. 34–35). Přínosnou součástí práce je popis trojího hostování kabaretu v ČSR v letech 1935 a 1936 a doklad o obdivu Eriky Mannové k Osvobozenému divadlu Voskovce a Wericha (s. 59–61). Amerika neměla pro evropský politický typ kabaretního umění pochopení, proto Die Pfeffermühle, tentokrát pod anglickým názvem Peppermill, po americké premiéře 5. ledna 1937 v New Yorku definitivně skončila, polovina osazenstva se vrátila do Evropy, druhá polovina zůstala v USA.

Následná přehledná kapitola vybírá šest významných kabaretů v předválečném Německu (do roku 1933) a porovnává jejich uměleckou náplň a směřování s kabaretem Die Pfeffermühle (s. 66–75). Tento přehled uvádí závěrečnou kapitolu, v níž se diplomant pokouší nastínit roli kabaretu dnes. Na představení Erika Mann? česko-německého kabaretu Das Thema, které diplomant navštívil v únoru 2022 v Divadle Na zábradlí, se pokouší ukázat, že i dnes má kabaret co nabídnout nejen kvůli možnosti satiricky pojmut aktuální politická témata. Co nabídnout dnes má i Erika Mannová, „která se věnovala nadčasovým tématům (jako je tolerance, spravedlnost nebo rovnost) a díky tomu může být inspirací i pro dnešní společnost. Ta se totiž, jak je patrné i z kabaretního představení *Erika Mann?*, stále potýká se stejnými zly (hloupostí, lží nebo lhostejností), proti kterým bojoval již kabaret *Die Pfeffermühle*“ (s. 91).

Předložená diplomová práce je významným přínosem k literatuře o Ericce Mannové a německém kabaretu obecně, zvláště pak kabaretu Die Pfeffermühle. Diplomant zdařile propojuje teoretické znalosti k tématu s jejich praktickou aplikací v interpretaci kabaretních výstupů Eriky Mannové, hlavně pak při zapojení nového kabaretního vystoupení skupiny Das Thema v loňském roce. Nové podněty k argumentaci diplomanta o aktuálnosti Eriky Mannové a kabaretu vůbec přináší i připojený rozhovor s Philippem Schenkerem, zakladatelem a členem souboru Das Thema. Práce

je napsána velmi pěknou němčinou, do níž se vloudily některé nesrovnalosti (chybějící čárky – s. 28, 32, 60, pravopis slova *Appell* (s. 26, 55, 60), špatný tvar préterita – *schloss*, nikoli *schließ* (s. 50), silné skloňování – für *amerikanische* Zeitschriften, nikoli *amerikanischen* (s. 27), an *Prozessen* teilzunehmen (s. 27), všechny ostatní jsem vyznačil ve svém exempláři.

Práci jako vynikající jednoznačně doporučuji k obhajobě.

Téma k diskusi:

Jakou roli přisuzujete Erice Mannové jako umělkyni v celé velké rodině bratří Heinricha a Thomase Mannových? V čem tato rodina v zásadě ovlivnila 20. století, a to nejen v Německu?

29. 08. 2023

Milan Tvrdlík